

פרשת חקת תשפ"ג

מישכמי התורה

הליכות חיים

בס"ד

תשלום דמי תיווך עבור עסקה לא ישרה

שאלה

מוכר דירה פנה למתווך שימכור את דירתו בשני מליון שקל. אך המתווך חשב שיוכל להשיג קונה עבור הדירה במחיר גבוה יותר, ולכן סיכם עם המוכר, שאם ימצא קונה שמשלם מעבר לסכום שמבקש המוכר - את ההפרש כולו יקבל המתווך, ובתמורה להסכמה זו, המוכר יהיה פטור מלשלם לו דמי תיווך עבור מכירת הדירה, והמוכר הסכים לתנאי זה.

ואכן פירסם המתווך ברבים על מכירת הדירה בשני מליון ומאתים אלף שקל ללא דמי תיווך מהקונה. ופנה אליו אדם שהתעניין בדירה לקנותה, ולאחר שהמתווך הראה לו אותה ושיבח בפניו את מעלותיה, הסכים לקנותה במחיר שהמתווך פירסם. אולם מאחר והתנהלותו של המתווך לאחר מכן, החשידה את הקונה שיש כאן איזה שהיא עורמה, בירר בחשאי מי הוא בעל הדירה. והמוכר שלא ידע כלל על כך שהקונה הגיע לדירתו דרך המתווך, סיכם עמו ללא ידיעת המתווך על שני מליון שקל, ואכן חתמו ביניהם חוזה מכירה בסכום הזה.

כעת תובע המתווך משניהם דמי תיווך מלאים, שהם שני אחוז מהעסקה, דהיינו שכל אחד מהם ישלם לו ארבעים אלף שקל. אולם המוכר טוען לו, שסוכם בינינו מראש שאתה עובד עבורי בחינם ללא קבלת דמי תיווך. כמו כן הקונה טוען לו, שגם אני פטור מלשלם לך דמי תיווך, כי פירסמת ברבים שהדירה נמכרת ללא דמי תיווך מהקונה.

מה הדין?

תשובה

א. הקונה חייב לשלם למתווך דמי תיווך מלאים. ואם מקובל באותו מקום לשלם שני אחוזים מהעסקה כדמי תיווך - ישלם הקונה למתווך ארבעים אלף שקל. 1

ב. לגבי המוכר נלע"ד, שאם המוכר לא ידע שהקונה הגיע אליו בגלל המידע שקיבל מהמתווך - מסתבר שפטור מלשלם דמי תיווך. אולם אם הקונה אמר לו שאותו המתווך הראה לו את הדירה - יתכן שיצטרך לשלם למתווך כפי הסכום הזול שמקובל באותו איזור, שמוכר משלם עבור תיווך דירתו. ועיין במקורות, ועדיין צ"ע בזה. 2

מקורות

1. כלל יסודי כתב הרמ"א (חו"מ סי' רסד, ד) שכל אדם שעושה טובה או מלאכה לשני שהדרך לקבל עבורה תשלום, וחבירו מעוניין בדבר

זה - ודאי שעשאה תמורת תשלום. ולכן מקבל ההנאה חייב לשלם עבורה, למרות שלא ביקש ממנו לעשות זאת עבורו. ועיין שם בביאור הגר"א (ס"ק יג) שהביא מקורות מהגמ' להלכה זו, והיסוד לכך הוא מהגמ' בב"מ (קד.) לגבי יורד לשדה חבירו שלא ברשות והשביחה וכו'.

סיבת חיוב הקונה בדמי תיווך

והנה בנידון השאלה, ביחס לקונה, ברור שהמתווך לא התכוון מעולם לעבוד עבורו בחינם, ורצה לקבל ממנו עבור עבודת התיווך שעשה לו לפחות ארבעים אלף שקל כפי המקובל. אלא שקיוה ע"י עורמתו לקבל מהקונה מעבר לכך - מאתים אלף שקל. ולכן פירסם שעבור מחיר דירה של שני מליון ומאתים אלף שקל, לא ישלמו לו דמי תיווך. ואע"פ שבדרך כלל כשמפרסמים מחיר לדירה, מקובל שבמשא ומתן יורד הסכום הראשוני, עדיין היה נשאר למתווך סכום גבוה בהרבה מארבעים אלף שקל. והיות והמתווך פירסם שאת הדירה ניתן לקנות דרכו, ופירסם במודעה את פרטיו האישיים בלבד ולא את פרטי מוכר הדירה, הרי שהוא עשה זאת רק מכיון שידע שהעסקה עם הקונה שימצא תהיה חייבת להתבצע דרכו, והוא יבצע אותה בסוף עם רווח גבוה בהרבה מארבעים אלף שקל ממחירו של המוכר, וממילא ירוויח כאן מהקונה סכום גבוה כדמי תיווך. ומה שכתב במודעה ללא דמי תיווך מהקונה, כוונתו היתה כדי למשוך קונים. שהוא פוטר אותם מלשלם לו דמי תיווך, בתנאי שיקנו דרכו את הדירה.

כמו כן לגבי קונה הדירה, בזה שהסכים לשלם בתחילה עבור הדירה שני מליון ומאתים אלף שקל, גילה דעתו שודאי שהיה קונה אותה תמורת שני מליון וארבעים אלף שקל. נמצא שיש כאן גילוי דעת מפורש של הקונה, שהסכים מרצונו לשלם עוד ארבעים אלף שקל עבור רכישת הדירה. ורק בגלל שעקף את המתווך ופנה ישירות למוכר, ועשה עמו חוזה בשני מליון שקל, כעת הוא רוצה להמנע מלשלם למתווך שעבד עבורו את שכר עבודתו.

והנה מאחר והקונה מודה שכל המידע על הדירה שרכש, והשכנוע לקנותה, עשה עבורו המתווך בלבד, וכן הוא מודה, שהוא זה שפנה מיוזמתו למתווך בעקבות מודעת הפירסום וביקש ממנו לעבוד עבורו כפועל, ע"י שיתווך לו את קניית הדירה. לכן נחשב הדבר שהמתווך עבד עבורו בתיווך הדירה כמו פועל ולא עבד עבורו כמו יורד לשדה חבירו שלא ברשות כבנידון של הרמ"א. לפיכך מגיע למתווך בנידון דנן מקונה הדירה מחיר מלא של תיווך שהוא - שני אחוזים מהעסקה שמסתכם ב-ארבעים אלף שקל.

2. אולם ביחס למוכר, הוא טוען למתווך, עשינו בינינו עסקה שאני מקבל ממך עבודת תיווך בחינם תמורת האפשרות שאני נותן לך להרוויח מהקונה על דירתתי כל סכום שתצליח להשיג מעבר לשני

פרטי מצוות פרה אדומה - הינם הוראה מעשית לקיום שאר מצוות התורה, ואורחות חיינו

וננסה בס"ד להלן ליישב את שאלתו במספר אופנים. ונתחיל עם דברי הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שהובאו בספר "קול רם" על התורה, ונוסיף הרחבה לדבריו. עיקרם של הדברים הוא - שנלמד מפרה אדומה - הוראות והנהגות לגבי קיום כל מצוות התורה, ואורחות חיינו, שיהיו רק ע"פ רצון התורה. ולכן כתוב - זאת חקת התורה. ללמדנו - כי באופן הזה צריכים להתנהג גם במצוות נוספות האמורות בתורה.

אמרו חז"ל, שאפילו שלמה המלך שהבין בחכמתו הגדולה את מצוות התורה, התקשה בהבנת הלכות פרה אדומה, שמצד אחד היא מטהרת את הטמאים שהיו עליהם ממי אפר הפרה, ולעומת זאת היא מטמאת את מי שהיוה את אותם המים. נמצא שבאותו דבר שעושים ישנה סתירה בין הפעולות.

ולפי"ז ביאר הגרמ"פ זצ"ל, שלמרות שאיננו מבינים את טעם מצוות פרה אדומה, אולם התורה רצתה ללמדנו, שבכל המידות והתכונות האנושיות שקיימות באדם, צריך לנהוג במקרים רבים באופן סותר. למשל, במידת הענווה, חייב אדם כלפי עצמו להתנהג בתכלית הענווה, וכלשון התנא רבי לויטס במסכת אבות (ד, ט) "מאד מאד הוי שפל רוח" וכו', ולהתרחק מכל גינוני הכבוד המדומים, ולא להתגאות בשום צורה על השני, וכפי שהאריך באגרת הרמב"ן וע"ש. אולם כלפי חבריו - צריך לנהוג בדיוק הפוך. כלומר, להיזהר שלא לפגוע בכבודו, ואדרבה לכבדו בדברים שיודע שחבריו מעוניין שישבחו אותו בהם, ולא להימנע מלכבדו מחמת הטענה, שגם חבריו מצווה להיות עניו וכו'.

וכן לגבי מידת הקמצנות והפזרנות. שכלפי נתינת צדקה - צריך אדם לתת מממונו לצדקה לפחות עשירית או חומש, ואדם שהתברך בעושר רב - עליו לתת הרבה יותר מכך, וכפי שכתב בספר אהבת חסד. ולעומת זאת לגבי הצטרפותו הפרטית, אין לאדם לפזר את ממונו עבור מותרות ודברים שאינם חיוניים. וכמו כן למרות שנותן מממונו בעין יפה לצדקה - אין לו לזלזל בממון חבריו, ולקחת ממנו אפילו פרוטה אחת שלא כדין, ועליו להחשיב את ממון חבריו לגביו - כאיסור, שאין להנות ממנו בשום אופן וצורה שלא כדין.

החיוב ללמוד במקום שמתאים לתלמיד, ולא במקום שנחשב מעולה יותר

כמו כן כתב שם בספר (אות ד) בשם הגרמ"פ זצ"ל, שלומדים מפרה אדומה שעשה משה - שצריכה היתה להיעשות לכתחילה ע"י סגן הכהן הגדול שהיה אז אלעזר הכהן, ולא ע"י אביו אהרן שהיה הכהן הגדול כמבואר שם ברש"י (יט, א) בשם הספרי. ולדעת רבי יהודה (פרה ד, א. וכן מבואר ביומא מב): בשאר המקרים ששחטו פרה אדומה, ניתן היה לעשותה אפילו ע"י כהן רגיל, וכך גם נפסקה ההלכה.

נמצאנו למדים מכך, שלמרות החשיבות הגדולה של מצוות פרה אדומה, וההתעסקות עמה שנועדה לטהר את כל הטמאים בעם ישראל - אולם אין צורך שטהרה זאת תעשה בדווקא ע"י הכהן

מליון שקל. ותמורת הסיכון הזה - הסכמת מראש לעבוד עבורי בחינם. וזאת למרות שידעת שיכול להיות שלבסוף לא תמצא קונה שיסכים לשלם עבור הדירה יותר משני מליון שקל, שזה המחיר הסביר עבור דירה זו.

כמו כן לי לא היתה כל מניעה או הגבלה לעשות חוזה עם כל קונה שרוצה לרכוש את דירתי, ולא היתה מחובתי מבחינת ההסכם בינינו לברר עם הקונה מה גרם לו לקנות את דירתי, ומי סיפר לו על כך. ולכן נחשב הדבר שעמדתי בסיכום הראשוני שהיה בינינו, וממילא עבודת התיווך שלך היתה עבורי בחינם.

הסיבה לפטור את המוכר מדמי תיווך

לפיכך אם המוכר לא ידע לפני החתימה על חוזה מכירת הדירה, כיצד הגיע הקונה אליו, מאחר ולא היה מוגבל מצד ההסכם עם המתווך למכור את הדירה לאף קונה, ומאחר ונחשב הדבר "כאילו המוכר קנה" מהמתווך את עבודת התיווך שתיעשה עבורו בחינם, והיות והוא מצידו עמד בסיכום שהיה ביניהם, לכן הוא פטור מלשלם למתווך דמי תיווך, כפי שהמתווך סיכם עמו מרצונו בתחילה.

מקרה שיתכן שהמוכר חייב בדמי תיווך מדין נהנה

אבל אם מוכר הדירה ידע עוד לפני חתימת חוזה המכר, שהקונה הגיע לדירה רק מחמת המתווך שהציע לו לקנותה בתוספת מאתים אלף שקל, ולמרות זאת התרצה למכור לקונה בשני מליון שקל, מבלי ליידע את המתווך על כך, במקרה זה יתכן שהמתווך יכול לטעון לו, שבכך הפרת את ההסכם שהיה בינינו, שתאפשר לי לגבות מהקונה שאני שולח אליך סכום שגבוה משני מליון. כי אם הקונה שאני הבאתי אותו היה יודע, שאתה לא תמכור לו את הדירה ללא הסכמתך, היה נאלץ לשלם עבור רכישת דירתך סכום גבוה משני מליון שקל או שלא היה קונה אותה.

ומאחר ואתה המוכר פעלת בניגוד להבנה שהיתה בהסכם שבינינו, לכן ההסכם הראשוני שנעשה בינינו בטל, ומגיע לי ממך שכר תיווך לפחות כיווד לשדה חבריו שלא ברשות בשדה שעשויה לך, כדברי הרמ"א (ח"מ סי' רסד, ד) שהנהנה חייב לשלם למתווך בנידון דנן כפי המחיר הזול שהיית צריך לשלם למתווך באותו איזור, ועדיין צ"ע בזה.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

זאת חקת התורה - לימוד לארחות חיינו

כתוב בתחילת הפרשה (יט, ב) "זאת חקת התורה... ויקחו אליך פרה אדומה" וכו'. והקשה שם האור החיים הקדוש, היות והתורה מדברת כאן על מצוות פרה אדומה בלבד ולא על כל מצוות התורה, אם כן היה צריך להיות כתוב: זאת חקת הפרה או זאת חקת הטהרה וכדומה, ולמה כתוב - "זאת חקת - התורה" שמלשון זה משמע, שמתייחסים לכל מצוות התורה? ועיין שם מה שתירץ על פי החילוק המהותי שבין קדושת נשמת יהודי, לבין טומאת הגוף והנשמה של הגוי.

הגדול. ומהוראה זו יש ללמוד גם למקרים נוספים. שלפעמים נערים, בחורים או אפילו אנשים מבוגרים יותר, מעוניינים ללמוד דוקא מתלמיד חכם שנחשב הגדול בדורו או דוקא בשיבה או במוסד אחר שיש לו שם ברבים שהוא מעולה ביותר וכו'. ובמקרים רבים הדבר לא טוב עבורם, כי לא תמיד יבינו את דברי אותו ת"ח גדול בגלל רמתו הגבוהה או שעקב עיסוקיו בדברים נוספים לא מתאפשר לו להקדיש זמן נוסף ללמד את הזקוקים לעזרה. או שבישיבה בעלת השם הטוב, ישנם בחורים בעלי כשרונות גדולים או מספר רב של בחורים, ומסיבה זו בחורים שאינם בעלי כשרון מיוחד או שזקוקים ליחס אישי מצוות הרמ"ם שבישיבה, לא יקבלו זאת בישיבות שנחשבות כמעולות. וממילא אותם הבחורים - לא יצליחו להתעלות בלימוד התורה, ובמקרים רבים הם עוד ירדו מהמעלות שהיו להם.

ולעומת זאת אם ילמדו בישיבה ששמה ברבים אינו מזהיר במיוחד, אולם בחור שמעוניין ללמוד, אע"פ שאין לו כשרונות מיוחדים, יוכל להתעלות שם עקב התמסרות צוות הרמ"ם והמשגיח בישיבה לכל בחור, וכן האפשרות שיש לכל בחור לפנות אליהם בכל שאלה ובעיה שיש לו וכדו'. דבר זה יפתח ויעלה את אותו הבחור למעלות נשגבות בתורה, ויר"ש, ובמידות שבין אדם לחבירו. וכבר התקבלה ההוראה ע"י גדולי הדור, שמכל הבחינות עדיף להיות - ראש לשועלים, מאשר להיות - זנב לאריות. והנהגה זו למדנו מפרה אדומה, שלמרות חשיבותה, ושכל טהרת הכהנים ועם ישראל תלוי בה, בכל זאת היא נעשית ע"י כהן רגיל, ולא על ידי הכהן הגדול.

כל מצוות התורה כולל השכליות, הינן בגדר - חוק וגזירת הקב"ה

בנוסף לאמור לעיל נראה לענ"ד להוסיף, שהתורה בכוונה כתבה על מצוות פרה אדומה באופן כללי - "זאת חוקת התורה", שאמרו חז"ל שפירוש המילה חוקה הוא - שאמר הקב"ה: חוקה חקקתי, וגזרה גזרתי, ואי אתה רשאי לערער על כך. והנה לימדה אותנו התורה שהגדר הזה קיים - בכל מצוות התורה, כולל במצוות השכליות שבין אדם לחבירו, שנראה באופן שטחי שקיומם הינו מובן מאלינו, כי רק באופן הזה מתקיים ישובו של עולם, והרי אפילו הגויים מצווים בכך, ומקיימים זאת. אולם באה התורה ללמדנו, שאנו מצווים לקיימם בגלל שזהו - חוק התורה ורצון הקב"ה שנקיימן בכפוף להלכותיהן, המבוארים ברמב"ם, ובשו"ע - ולא בגלל הבנת שכלינו.

הדוגמא מאיסור רציחת אדם

ונביא להלן בס"ד כמשל את מצוות איסור רציחה שמובנת לכל, ולמרות זאת ישנו הבדל מהותי אם מקיימים אותה בגלל הבנת השכל האנושי או שמקיימים אותה בגלל שהקב"ה ציווה אותנו לקיימה כחוקה וגזירה, ואפילו שאנו מבינים אחרת.

ונביא לדוגמא מקרה אחד מבין מקרים רבים ששייכים לאיסור זה. מצד אחד, איסור זה מובן לכל בר דעת, שאין אפשרות לקיום עולם תקין, אם כל אחד יהיה רשאי להרוג את זולתו. אמנם על פי הבנת השכל האנושי, אם למשל ישנו חולה סופני שרוב תאי המוח, ורוב אברי גופו החיוניים אינם מתפקדים, ובפרט אם הוא גם סובל

יסורים קשים, ואינו בהכרה, ומונשם באופן מלאכותי על ידי מכונת הנשמה, וברור לכל שבעוד כמה שעות או מספר ימים בודדים הוא ימות מעצמו, במקרה זה, ואפילו במקרים פחות חמורים, לדעת הרוב המוחלט של בני אדם שאינם שומרים תורה ומצוות, וכל שכן הגויים, וכך היא גם דעת הרוב המוחלט של הרופאים, ואפילו המסורים והבכירים שבהם שעובדים בבתי חולים - יש לנתק את החולה ממכשיר ההנשמה, כדי שלא יסבול ויחיה לשווא חיים שאין בהם כל תועלת עבורו. כי לדעתם - האדם נברא לחיות חיים איכותיים ולא חיים מיוסרים, ובפרט אם אינו בהכרה, ושעותיו או ימיו ספורים. ולכן לדעתם איסור רציחה קיים, רק אם מונעים את חיי האדם ממי שרוצה לחיות, וטוב לו לחיות במצב הזה.

וכל שכן שכך חייבים לדעתם, וכן לדעת שופטי הערכאות השונים לנהוג, אם אותו חולה בהיותו צלול בדעתו ציווה לנתקו ממכשיר ההנשמה בשעה שיגיע למצב סופני כזה. ולדעתם - אין במעשה זה כל עוול עם החולה, אלא אדרבה זה נקרא - עשיית חסד עם החולה שלא יסבול יותר לשווא, וזהו קיום רצונו כי גם הוא האמין בכך.

אולם לדעת התורה הקדושה - כל המנתק מחולה זה את מכשיר ההנשמה, ואפילו אם החולה עצמו יעשה זאת בכוונה או שציווה שכך יעשו לו כשיהיה במצב זה - נחשב "רוצח", ועובר במעשהו על איסור רציחה האמור בתורה. והנה למרות שישנם הסברים ידועים גם בנידון זה, לבאר את הטעם לאיסור התורה לנתק את מכשיר ההנשמה מהחולה, אולם עדיין הסיבה היחידה והבלעדית שמחמתה נאסר לנו לעשות כך היא - כי זהו רצון הקב"ה שכך נתנה, וכפי שמבואר בגמרות, ברמב"ם, בשו"ע ובמפרשיהם.

ולכן הבנתינו או אי הבנתינו את הטעם לאיסור זה - לא משנה מאומה מהחוב לקיים את רצון הבורא ית"ש ככתבו וכלשונו. כך שגם ביחס למצוה שיכלית זו נאמר הגדר: חוקה חקקתי, גזרה גזרתי - ואי אתה רשאי לערער עליה. ולכן כתבה התורה לגבי מצוות פרה אדומה: זאת חקת - התורה, ללמדנו, שגדר קיום מצוות פרה אדומה כחוקה וכגזירה, קיים וחל על כל מצוות וחוקות התורה - ואפילו על אותן המצוות שנראה לנו שאנו מבינים את טעמן.

הליכות והלכות בדף היומי

גיטין מו:

חיוב הצלת הנשים וילדיהן שגרים

בכפרים הערביים

שאלה

ישנו ארגון חסד שמתעסק בהצלת נשים יהודיות שהתחתנו עם ערבים וגרים בכפרים שלהם. ולמרות שבשעתו עשו זאת מרצונן, אולם כעבור מספר שנים חלקן פונות לארגון שמתחרטות ממעשיהן, ורוצות שיוציאו אותן משם. ובמקרים רבים גם את ילדיהן שנולדו להן מהבעלים הערבים, שלפי ההלכה דינם כיהודיים.

והנה ישנם מקרים, שלמרות שהוציאו אותן משם למקום מבטחים במסירות נפש, ובהוצאה כספית גדולה, לבסוף התחרטו חלק

דת האיסלם - כפירה בתורת משה

והוסיף שם הש"ך (ס"ק ו'), שבכל המקרים שישנו חשש שהאב לא ישמור את ילדיו שלא יתבוללו בגוים - פודים אותם מיד, כי הם לא אשמים במעשה אביהם. ולפי זה כל שכן שבנידון דנן שהנשים שנישאו לערבים והתאסלמו, ודאי שאינן שומרות על ילדיהן שלא יחיו כמוסלמים, וודאי שישנו חיוב תמידי להציל משם את ילדיהן שהם יהודיים. ואפילו לדעת הרמב"ם שסובר שהערבים אינם עובדי עבודה זרה, כי הם מאמינים בקב"ה שברא את העולם, ועדיין מנהיגו ללא כל שיתוף. אבל ודאי שכל המאמין בדתם ומתנהג לפיה - הינו כופר בתורה ובמצוותיה, וברוב י"ג העיקרים שכתב הרמב"ם ודינו - ככופר בתורת משה רבינו ובנבואתו.

ולכן במקרה אחר, אם ערבי יאיים על יהודי שאם הוא לא יתאסלם הוא יהרוג אותו - חייב היהודי להיהרג ולא להתאסלם כמבואר באגרת הרמב"ם. ואין שום הבדל לדינא אם מאיימים על יהודי להתנצר או להשתחוות לפסל או להתאסלם, שבכל המקרים האלו - רוצים ממנו שיכפור בתורת משה רבינו, ועל זה נאמר שיהרג ואל יעבור.

ונוסיף עוד לגבי נידון דנן, שרש"י שם בגיטין (מז. ד"ה משום קלקולא), כתב שהחשש הוא - שלא יוטמעו בין הגויים וילמדו ממעשיהם. חשש זה שייך באופן ודאי בנידון דנן, לאחר שהאם התאסלמה וילדיה לומדים בבתי הספר של הערביים, והולכים למסגד, וכן חיים במשותף עם ילדי הערבים, ללא שום הבדל ביניהם, והאמא לא מונעת מהם מלהטמע בין הגויים וללמוד ממעשיהם.

לכן ביחס לילדים - ישנו חיוב תמידי להצילם מכפרי הערבים ולהחזירם לחיק היהדות, ואין הם אשמים כלל במעשה אמם.

הגדר לגבי הצלת האם

אמנם ביחס לאמא שהלכה מרצונה ונישאת לערבי והתאסלמה מרצונה לצורך נישואים אלו, מאחר ועל פי ההלכה היא נשארה יהודיה - לכן חייבים להצילה משם. ואפילו אם לאחר שהצילו אותה פעם אחת, היא חזרה אח"כ מרצונה לבעלה הערבי, עדיין חייבים להצילה פעם נוספת. ורק אם לאחר מכן חזרה גם בפעם השניה מרצונה לבעלה הערבי - אין יותר חיוב להצילה משם, ולדעת המאירי, ישנו גם איסור להצילה בפעם השלישית. אמנם גם במקרה כזה יצטרכו תמיד לדון לגופו, כי לפעמים האשה סובלת מבעיות נפשיות חמורות, ולכן אין לראות את חזרתה לבעלה הערבי כדבר שנעשה מרצונה, אלא מאונס של ליקוי שכלי וכו'. ומאחר והיא נשארה יהודיה - חייבים להצילה משם, אלא שיצטרכו לשומרה היטב שלא תחזור פעם נוספת לבעלה הערבי.

כמו כן מוכח מהגמ' בנידון של רב אמי לגבי מוכר עצמו ללודקיא, שאם יש לנשים הללו סכנת נפשות ממשית תחת בעליהן - צריכים להצילן משם אפילו בפעם השלישית, וכך גם נפסק בטור (י"ד ס"י רנב, ו) ובים של שלמה פ' השולח (ס"ע עב) וע"ש.

מאותן הנשים, וחזרו מרצונן שנית לכפרים, וכעבור זמן יש מהן שפונות שנית להושיען.

כעת שואלים מנהלי הארגון:

א. האם ישנה מצוה להצילן - אפילו בפעם הראשונה, מכיון שהן התחתנו מרצונן עם הערבים והלכו לגור בכפריהם?

ב. האם מותר להשקיע כסף נוסף בנשים שהצילו אותן וחזרו מרצונן לכפרים, מאחר והכספים הינם כספי צדקה, ויתכן שנשים אלו לאחר שיצילון יתחרטו פעם נוספת וישובו לכפרי הערביים, ונמצא שכספי הצדקה הלכו לטמיון?

תשובה

א. למרות שהנשים הללו נישאו מרצונן לערבים - מצוה גדולה להוציאן משם, ונחשב הדבר כפדיון שבויים. חיוב זה קיים גם לדעת הרמב"ם שסובר שהערבים אינם עובדי עבודה זרה.

ב. מצוות פדיון שבויים קיימת גם לגבי הנשים ששבו מרצונן לכפרים לאחר שהצילו אותן בפעם הראשונה. אולם אשה שפעמיים הצילו אותה משם, וחזרה מרצונה בפעם שלישית לכפרים, אין חיוב להצילה משם. אך אם היא נמצאת שם בסכנת חיים - חייבים להצילה משם גם בפעם השלישית.

ג. כמו כן לגבי הילדים - ישנו חיוב להצילם משם. והחיוב להצלת הילדים קיים - אפילו אם האמא חזרה עמם מרצונה לאחר שהצילו אותה משם פעמיים. ולכן אם לצורך הצלת הילדים צריך להציל גם את האמא כדי שתגדלם - חייבים להציל גם אותה.

מקורות

כתוב במשנה במסכת גיטין (מ"ו): המוכר את עצמו ואת בניו לנכרים. דהיינו - כדי לשמש כעבד עבור הגוי, אבל לא על מנת להשתמד - אין פודים אותו. וביאר רב אסי שם בגמ', שדין זה קיים רק אם מכר את עצמו פעם אחת ופדו אותו, ולאחר מכן חזר ומכר את עצמו פעם שניה, וגם אז פדו אותו, שבמקרה זה אם מכר את עצמו לגוי פעם שלישית - לא פודים אותו. כי חז"ל קנסו אותו שלא יפדו אותו. ולדעת המאירי שם - אסור לפדותו, ויש מפרשים שחז"ל אמרו - שאין חיוב לפדותו, אבל מותר לפדותו אם ירצו.

חיוב הצלת הילדים

אולם מבואר שם במשנה, שאם האב לקח עמו לשביה גם את בניו היהודיים, כל זמן שהאב חי, אפילו אם האב מכר את עצמו בפעם שלישית, מכיון שהאב שומר את ילדיו שלא ימירו את דתם, ושלא יתערבו עם הגויים וילמדו ממעשיהם - לכן אין פודים את הילדים. אבל לאחר מיתת האב, מכיון שאין כעת מי שישמור עליהם שלא ימירו את דתם או שלא יתערבו עם הגויים ויחיו כמותם - פודים אותם מיד, כי הילדים לא אשמים שאביהם מכר אותם שלש פעמים, וחז"ל לא קנסו אותם. הלכה זו נפסקה ברמב"ם (פ"ח ממתנות עניים הל"ג), ובטור ושו"ע (י"ד הל' צדקה ס"י רנב, ו) וע"ש.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה